

جنگ و خشونت در جوامع پیش از تاریخ

تالیف:

دکتر حامد وحدتی نسب
(دانشگاه تربیت مدرس)

امیرسامان شیخ الاسلامی
(دانشگاه تربیت مدرس)

موسسه و انتشارات ندای تاریخ

سرشناسه : وحدتی نسب، حامد، ۱۳۵۲
عنوان و نام پدیدآور : جنگ و خشونت در جوامع پیش از تاریخ / تالیف حامد وحدتی نسب،
امیر سامان شیخ الاسلامی.
مشخصات نشر : تهران: ندای تاریخ، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری : ۱۶۸ ص. : مصور، جدول، نمودار.
شابک : ۱۵۰۰۰۰ ریال : ۳-۰۹-۸۸۷۵-۶۰۰-۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی : فیبا
یادداشت : واژه نامه.
یادداشت : کتابنامه.
یادداشت : نمایه.
موضوع : جنگ‌های پیش از تاریخ
موضوع : Variations, Prehistoric
شناسه افزوده : شیخ الاسلامی، امیر سامان، ۱۳۶۷ -
رده بندی کنگره : GNV۹۹ / ج ۹ و ۳ / ۱۳۹۶
شماره کتابشناسی ملی : ۴۹۷۶۲۹۹

خیابان انقلاب، خیابان فخر رازی، ساختمان ۵۶ (باران)، ورودی دوم، طبقه ده، ۹۰۰۰۰-۶۶۴

جنگ و خشونت در جوامع پیش از تاریخ

حامد وحدتی نسب

امیر سامان شیخ الاسلامی

حروفچینی و نظارت: موسسه و انتشارات ندای تاریخ

صفحه آرای: آرش افشاری

لیتوگرافی: آترینا

چاپ و صحافی: آترینا

چاپ اول: ۱۳۹۶

تیراژ: ۱۰۰۰

شابک: ۳-۰۹-۸۸۷۵-۶۰۰-۹۷۸

قیمت: ۱۵۰۰۰۰ ریال

حق چاپ و حفظ ظاهر در اختیار موسسه و انتشارات ندای تاریخ است.

فهرست مطالب

۶

مقدمه نویسندگان

۹

◀ فصل اول: خشونت و زمزمه‌های جنگ

۱۰

مقدمه

۱۳

دلایل، اهداف و عوامل تسریع کننده‌ی جنگ

۱۴

دلایل داروینی و توضیحات روانی - اجتماعی

۱۶

۱.۱.۱. یل جمعیت‌شناسی

۱۷

۱.۱.۲. دایل زیست-محیطی

۱۸

۱.۱.۳. دلایل سیاسی - اجتماعی

۱۹

۱.۱.۴. دلایل پیچیده

۲۱

◀ فصل دوم: نظریه‌های پیاپی جنگ، و خشونت

۲۲

مقدمه

۲۹

◀ فصل سوم: مدارک فیزیکی جنگ

۳۰

مقدمه

۳۱

جنگ افزارها و سلاح‌ها

۳۱

چماق و چوب‌دستی

۳۳

کمان و سرپیکان

۳۴

تبرهای دستی

۳۶

کلاه خود، زره و سپر

۳۹

استحکامات دفاعی، مدارکی دال بر بروز جنگ؟

۴۲

آسیب‌ها و جراحات استخوانی

۴۳

گورهای دسته‌جمعی

۴۵

رژیم غذایی و بیماری

۴۶

جنگ، غریزه یا فرهنگ؟

۴۸

جنگ در جوامع پیشامدرن

۵۰

آیا در دوران پارینه‌سنگی جنگ روی داده است؟

۵۳	موضوع قربانی
۵۷	آیا خشونت در پیش از تاریخ قابل خوانش است؟

۶۱	◀ فصل چهارم: خشونت و تعرض در نخستنی‌ها
۶۲	مقدمه
۶۲	تاریخچه
۶۸	پرخاشگری و تعرض به چه معناست و چه چیز موجب بروز آن می‌شود؟
۷۰	روابط رزون گروهی
۷۰	تعاملات میان نرها
۷۲	تعاملات نرها با یکدیگر
۷۳	تعاملات نرها با ماها
۷۴	تعاملات و کنش‌ها مستقانی با کودکان

۸۱	◀ فصل پنجم: خشونت در جوامع شکار-گردآورنده
۸۲	مقدمه
۸۴	نئاندرتال‌ها و هم‌نوع خواری
۸۷	هم‌نوع خواری و خشونت در جوامع انسان هوشمند
۹۰	شواهد خشونت در هنر دوران شکار-گردآوری
۹۲	شکنجه در ۱۰ هزار ق.م، در سیسیل
۹۵	از نیزه پرتابی تا تیر و کمان
۹۷	نخستین کمان‌ها
۹۹	خشونت در سودان
۱۰۲	درگیری و نزاع در میان سنگی
۱۰۴	خشونت در آغاز یکجانشینی
۱۰۵	شکنجه و تکه‌تکه کردن دشمن

۱۰۹	◀ فصل ششم: کشاورزی، تجلی آسایش یا سختی؟
۱۱۰	مقدمه
۱۱۱	نوسنگی در اروپا: تسلط و فتحی صلح‌آمیز یا خطرناک؟

۱۱۴	قتل عام در تالهیم
۱۱۷	آشوب در دوران نوسنگی
۱۲۰	فونتبریگوا مثالی دیگر برای ممنوع خواری در دوره نوسنگی
۱۲۳	کشاورزان آدمخوار؟
۱۲۵	هنر نوسنگی، رسانه‌ی خشونت؟
۱۲۷	صحنه‌های نبرد در «سیراس»، لوانت، اسپانیا
۱۳۳	جراحات و اعدام، مجازات مرگ
۱۳۶	دلایل ابستینزما
۱۳۹	شکارچیان و کشاورزان در تقابل
۱۴۱	قوی وضع ف
۱۴۳	فهرست منابع

مقدمه نویسندگان

جنگ و خشونت همراه همیشگی جوامع انسانی بوده است. با مراجعه به مدارک تاریخی و منابع اسطوره‌شناختی روشن می‌گردد که جنگ و خشونت (و البته بیشتر خشونت، چرا که جنگ‌های سازمان‌یافته بسیار دیرتر پدیدار گردید) از نخستین روزهای پیداشدن انسان، بخش مهمی از تاریخ روایی و مکتوب را به خود اختصاص داده است. نبرد اسطوره‌ای انگره مینو (تاریکی) و سپنتا مینو (روشنی) در مزدیسناي آئین زرتشت و اسطوره آفرینش در کتب مقدس ادیان ابراهیمی و کشته‌شدن هابیل، از زمره منال‌های این مدعی است. تقریباً هیچ اثر سینمایی را نمی‌توان یافت که درش نشانی از کشت‌مکش نباشد، خواه درونی میان خود فرد، خواه میان فرد و با فردی دیگر و خواه در افاد در جامعه. بزرگترین تراژدی‌های تاریخ همگی حول محور جنگ و خشونت می‌گشته است.

در یک نگاه به نظر می‌رسد که گویی انسان با تمایلی ذاتی برای خشونت ورزیدن به دنیا آمده است. اگر همین ریشه‌ی این خشونت ذاتی را چگونه می‌توان در اجداد انسان ریخت‌ها ردیابی و مشاهده نمود؟ آیا می‌توان خشونت کوچک مقیاس را صفتی ذاتی و محصول تطوریستی چند صد هزار ساله اجداد انسان و جنگ را شکل سازمان‌دهی شده‌ی آن تلقی کرد؟ از آموزه‌های فرهنگی، پیچیدگی‌های اجتماعی و تطور زیستی دانست؟ و سه‌هنگام تا چه اندازه است؟ نگارندگان این اثر کوشیده‌اند تا در حد بضاعت خود در پی پاسخ به پرسش‌های یاد شده برآیند. از همین روی این کتاب در ۶ فصل به نگارش درآمده است. فصل نخست به توصیف مفاهیم کلیدی که به دفعات در متن مورد استفاده قرار گرفته همچون جنگ، خشونت، تعارض، کشمکش و ... می‌پردازد. در فصل دوم کوشیده شده تا مروری کوتاه بر نقاط قوت و ضعف الگوهای نظری پیرامون ریشه خشونت‌طلبی و جنگ‌افروزی بر اساس دیدگاه‌های ماده‌گرایان و انسان‌شناسان تطوری، انجام پذیرد. فصل سوم معرفی اجمالی است بر ادوات و ابزارآلات جنگ در پیش از تاریخ. فصل چهارم در جستجوی ریشه‌ی ذاتی جنگ و خشونت در میان

۱ - انسان ریخت یا Hominid: شامل انسان امروزی و تمامی اجداد منقرض شده‌اش. هر عضوی از خانواده نخستین (میمون سانان) که عاداتی دوطرفه‌ای دارد، مغزش بزرگ شده باشد و دندان نیشش کوچک شده باشد. سه مولفه برشمرده شده را امروزه تنها در میان انسان هوشمند (خود ما) میتوان مشاهده نمود، اما در گذشته انواع مختلف از انسان ریخت‌ها، در زمان‌های مختلف و در مکان‌های مختلف، این سه مولفه را به تنهایی یا به صورت ترکیبی داشته‌اند.

نزدیکترین خویشاوندان انسان به نگارش درآمده است. بدیهی است تنها راه نفوذ به ذهن انسان ریخت‌هایی که میلیون‌ها سال پیش میزیستند، استفاده از شبیه‌ترین الگوی زنده به آنان (شمپانزه‌ها) است، هرچند انتقادات بسیاری بر این رویکرد وارد بوده که در فصل دوم به برخی از آنان اشاره شده است. با این وجود در غیاب هرگونه مدارک و شواهد فیزیکی ناشی از خشونت در میان انسان‌ریخت‌های نخستین، انسان‌شناسان ناگزیر از انجام این مقایسه هستند. فصول پنج و شش کتاب در اصل مقصود اصلی نویسندگان بوده و در آنها تلاش شده تا با برشمردن مدارک مستدل و مستدل باستان‌شناختی، نخست به الگویی نظام‌مند برای شناسایی بروز جنگ و خشونت در بافت‌های باستانی دست یافت و سپس بر اساس همین الگو، هم‌تیم‌ترین شرایط جنگ و خشونت را در میان جوامع انسانی رهگیری نمود و هم به لایه‌های افزایش خشونت در برهه‌هایی از پیش از تاریخ پرداخت.

شایان اشاره است که مراد از کاربست واژه‌ی پیش از تاریخ در این کتاب بازه زمانی حدود ۲ میلیون سال پیش تا حوالی عصر مفرغ پیرامون ۵ هزار سال پیش است. نظر به کثرت شواهد و مدارک مرتبط با جنگ و خشونت پس از این دوران و به‌ویژه در اعصار آهن و ادوار تاریخی، نگارندگان تصمیم گرفتند تا در این اثر تنها به بازه زمانی یاد شده پرداخته و در صورت اقبال کتاب در نزد علاقمندان، به تدریج ادوار دیگر را به شکل کتبی جداگانه به بوه نشر بپارند. از همین روی و با توجه به کمبود منابع منتشر شده درباره‌ی جنگ و خشونت در بازه زمانی مورد نظر کتاب در خاورمیانه، ناگزیر عمده تمرکز نویسندگان بر روی حوزه‌های اروپایی بوده که بیشترین حجم انتشارات مرتبط با موضوع را دارا بودند.

اثر پیش روی خواننده‌ی گرامی همچون دیگر کار منتشر شده توسط انتشارات ندای تاریخ (انسان‌نادر تال، وحدتی‌نسب و جوهر) و کتاب باستان‌شناسی پارینه‌سنگی ایران (وحدتی‌نسب و آریامنش) برگرفته از پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد گرایش پیش از تاریخ موسسه آموزشی مارلیک در نوشهر است. همانگونه که در مقدمه دو اثر دیگر بدان اشاره شده، از ابتدا هدف از تصویب چنین عناوینی در گروه آموزشی یادشده، تولید کتبی سودمند درباره موضوعاتی است که در جامعه علمی ایران کمتر بدان‌ها پرداخته شده است.

در پایان مولفان این اثر مایلند تا سپاس قلبی خود را نسبت به سرکار خانم‌ها شقایق فتحعلی‌زاده، مریم کاشف‌نیا و رقیه آقابالا زاده در موسسه ندای تاریخ

که همچون گذشته با پشتیبانی خود زمینه چاپ این کار را در کمترین زمان ممکن فراهم ساختند ابراز نموده و همچنین از سرکار خانم زهره چارکامه به جهت طراحی جلد تشکر می نمایند.

حامد وحدتی نسب و امیر سامان شیخ الاسلامی

شهریور ۱۳۹۶